

JERUSALEM

Jerusalem on ”pyhä kaupunki”, jota juutalaiset, kristityt ja muslimit kunnioittavat osittain yhteisistä syistä. Mutta kristittyjen silmissä sen rooli Jumalan suunnitelmassa kuuluu menneisyyteen. Nyt on jäljellä vain se syvä merkitys, jonka UT on siinä havainnut.

VT. VT.

I. KUTSUMUS.

1. Urushalimin kanaanilainen kaupunki. (”Shalem-jumalan perustus”) tunnetaan 1300-luvulta peräisin olevista akkadilaisista asiakirjoista (Tell el-Amarnan kirjeistä). Raamatullinen traditio tunnistaa sen Melkisedekin, Abrahamin aikalaisen, kaupungiksi (1. Moos. 14:18 f.) ja samastaa ehkä sen sijaintipaikan Morian vuoreen, jolla Abraham uhrasi uhrinsa (2. Aikak. 3:1). Tuomarien aikana Jerusalem oli vielä pakanallinen kaupunki (Tuom. 19:11 f.), sillä israelilaiset olivat epäonnistuneet ensimmäisessä valloitusyrityksessään (Tuom. 1:21). Daavid valtasi sen lopulta jebusilaisilta (2. Sam. 5:6 ff.). Hän nimitti linnoitustaan ”Daavidin kaupungiksi” (2. Sam. 5:9), vahvisti sitä ja teki siitä valtakuntansa poliittisen pääkaupungin. Siirtämällä sinne liitonarkin (2. Sam. 6) hän asetti sinne kahdentoista heimon liittokunnan pyhäkön, joka oli aiemmin sijainnut Silossa. Natanin lupaus vahvisti, että Jumala hyväksyi tämän asuinpaikan (2. Sam. 7), ja Salomo saattoi tässä suhteessa isänsä työn päätökseen rakentamalla temppelin ja vihkimällä sen juhlallisesti (1. Kun. 6–8). Näin kaupungin uskonnollinen kohtalo määräytyi.

2. Pyhässä maassa Jerusalemilla on erityinen asema. . Daavidin dynastian henkilökohtaisena omaisuutena se jää heimojen aluejaon ulkopuolelle. Poliittisena pääkaupunkina se edustaa konkreettisesti Jumalan kansan kansallista ykseyttä. Uskonnollisena pääkaupunkina se on Israelin hengellinen keskus, koska Jahve asuu siellä, ”Siionin vuorella, jonka hän on valinnut asuinsijakseen” (Ps. 78:68 f.; Ps. 132:13–18); siksi uskovat nousevat usein pyhiinvaellukselle sinne. Tämä kaksinainen merkitys perustaa sen luonteen pyhänä kaupunkina ja antaa sille keskeisen aseman Israelin uskossa ja toivossa.

II. DRAAMA.

1. Heti Salomonin hallituskauden huipun jälkeen. , Jerusalem kärsii välittömästi hänen kuolemaansa seuranneen skisman jälkivaikutuksista. Kuninkaiden kirja näkee tässä monarkin uskottomuuden kaitselmuksellisen rangaistuksen (1. Kun. 11). Juudaan liitettynä kaupunki pysyy pienentyneen valtakunnan pääkaupunkina ja säilyttää temppelin. Mutta Jerobeam perustaa Israeliin virallisia pyhäkköjä, jotka kilpailevat sen kanssa (1. Kun. 12:26–33), ja pian Samarian perustaminen (1. Kun. 16:24) nostaa sitä vastapäätä kilpailevan pääkaupungin. Näin Daavidin aikaansaama poliittisen ja uskonnollisen roolin ykseys rikkoutuu.

2. Jerusalemin merkitys kuitenkin säilyy. , varsinkin uskollisten juudalaisten silmissä. Samarian kukistuttua toiveet kohdistuvat siihen, ja Hiskia yrittää liittää pohjoiset heimot siihen. Hän toteuttaa siellä ensimmäisen uskonnollisen uudistuksen (2. Kun. 18:1–4; vrt. 2. Aikak. 29–31), ja kaupunki saa hänen hallitessaan kokea poikkeuksellisen vapautuksen Sanheribin hyökkäyksen aikana (2. Kun. 18:13–19:36): muisto siitä jää ihmisten mieliin pyhän kaupungin kunniaksi (Ps. 48:5–9). Sata vuotta myöhemmin Josia yrittää jälleen koota kaikki israelilaiset pyhäkköön, jossa jumalanpalvelus tästä lähtien keskitettäisiin tiukasti (2. Kun. 22:1–23:25). Viimeinen yritys pelastaa Daavidin kansallinen aikaansaannos.

3. Nimittäin. , ”Jumala ei leppynyt vihansa kiivaudesta... Hän sanoi: Minä hylkään tämän kaupungin, jonka olin valinnut, Jerusalemin, ja temppelin, josta olin sanonut: Siellä on oleva minun nimeni” (2. Kun. 23:26 f.). Väliaikaisista uudistuksista huolimatta Jerusalem on nimittäin Jumalalleen uskon kaupunki, ja hän määrää sen kohtalon. Uskon kuninkaissaan, jotka antautuvat epäjumalanpalvelukseen (2. Kun. 16:2 ff.; 2. Kun. 21:3–9) ja vainoavat profeettoja (2. Aikak. 24:21; vrt. Jer. 36–38). Uskon pappeudessaan, joka halveksii profeetallista opetusta (Jer. 20) ja sallii epäjumalanpalveluksen asettua temppeliin (2. Kun. 21:4 f.; Hes. 8). Uskon kansassaan, jota pakanalliset liitot vetävät puoleensa ja joka ei piittaa Jumalan laista (Jes. 1:16 f.; Jer. 7:8 ff.). ”Kuinka uskollisesta kaupungista on tullut portto?” (Jes. 1:21). Vilpittömän kääntymyksen hetkellä Jumalan viha siis lankeaa sen ylle: Jesaja näkee pelastuksen vain pyhälle jäännökselle (Jes. 4:2–3); Jeremia lupaa temppelille saman kohtalon kuin Silon temppelille (Jer. 7:14); Hesekiel, kerratessaan kaupungin uskottomuudet, ilmoittaa sille lähestyvistä rangaistuksista (Hes. 11:1–12; Hes. 23; Hes. 24:1–14), sillä Jahve on päättänyt hylätä sen (Hes. 10:18 ff.).

4. Nämä rangaistusta julistavat ennustukset valaisevat sen lopullisen tuhon merkitystä Nebukadnessarin iskujen alla. . Jumalan tuomio toteutuu (vrt. Hes. 9:1–10:7). Kun tapahtuma on toteutunut, Siionin tyttären ei auta muu kuin tunnustaa pitkä syyllisyytensä (Valit. 1–2); sen pojat rukoilevat Jumalaa saattamaan pakanoiden päälle sen pahan, jonka nämä ovat tehneet Jerusalemit, hänen perintöosalleen (Ps. 79). Tämän draaman lopussa esiin nouseva ongelma koskee nyt tulevaisuutta.

III. Kohti uutta Jerusalemiä.

1. Draaman kulun rinnalla ja sitä mukaa kuin he ilmoittivat sen ratkaisusta. , profeetat käänsivät katseensa kohti toista Jerusalemiä. Jesaja näki sen koetteluksen jälkeen jälleen olevan ”oikeudenmukaisuuden

kaupunki ja uskollinen kaupunki” (Jes. 1:26 f.). Jeremia näki päivän, jolloin ennalleen palautettu Israelin kansa palaisi palvomaan Jumalaa Siioniin (Jer. 31:6). Hesekiel kuvasi yksityiskohtaisesti tulevan kaupungin, joka rakennettaisiin uudelleen temppelinä ympärille (Hes. 40–46), paratiisimaisen maan keskukseksi (Hes. 47:1–48:29), laajalti kahdeksatoista heimolle avoimeksi (Hes. 48:30–35) ja nimeltään ”Jahve on siellä” (Hes. 48:35). Pakkosiirtolaisuuden aikana nämä tulevaisuuden näyt kehittyvät suurenmoiseksi lupauksiksi: kun Jerusalem on tyhjentänyt jumalallisen vihan maljan, se saa jälleen juhla-asunsa (Jes. 51:17–52:2). Loistavasti uudelleen rakennettuna (Jes. 54:11 ff.) ja jälleen Jahven morsiamena (Jes. 54:4–10) se näkee lastensa lisääntyvän ihmeellisellä tavalla (Jes. 54:1 ff.; Jes. 49:14–26).

2. Kyyroksen säädöstä seurannut ennalleen palauttaminen. (Esra 1–3) ja sitten temppelin jälleenrakentaminen näyttävät tuovan näiden profetioiden toteutumisen käden ulottuville. Tuon ajan profeetat julistavat uuden kaupungin ja sen temppelin kirkkautta; niistä on määrä tulla maailmankaikkeuden uskonnollinen keskus (Hagg. 2:6–9; Jes. 60; Jes. 62). Pian näky kohoo arkisen todellisuuden yläpuolelle ja sulautuu jälleen löydetyn paratiisin kuvaan (Jes. 65:18): Siion synnyttää uuden kansan vertaansa vailla olevaan iloon (Jes. 66:6–14). Konkreettinen tilanne on kuitenkin vähemmän valoisa, ja kaupunki joutuu edelleen kestämaan oman osansa koettelemuksista: muurit pysyvät kauan raunioina (vrt. Ps. 51:20; Ps. 102:14–18), ja niiden jälleenrakentamiseen tarvitaan Nehemian tarmoa (Neh. 1–12). Ennalleen palauttajiensa johdolla siitä tulee ”Tooran linnoitus”, joka eristetään vierailta vaikutteilta niin täydellisesti kuin mahdollista (vrt. Neh. 13). Mutta tämän pikkuruisen maakunnan pääkaupunki on nyt vailla kaikkea merkittävää poliittista roolia.

3. Uskonnollisella tasolla. Jerusalem täyttää nyt tehtävänsä keskeisimmän osan. Juutalaiset kaikkialta kääntyvät sen puoleen (Dan. 6:11). Sinne tehdään pyhiinvaelluksia (Ps. 122), ja sen luona asumisesta iloitaan (Ps. 84). Se on kauniiden temppeliliturgioiden aikaa (Sir. 50:1–21). Psalmien ylistyksen kohteena on Jahven asuinpaikka (Ps. 46; Ps. 48), jonka on määrä tulla kaikkien kansojen äidiksi (Ps. 87). Sen nimen merkitykseen (Yerushalaim) viitaten sille toivotetaan rauhaa (shalom: Ps. 122:6–9), ja sitä kehoitetaan ylistämään Jumalaa (Ps. 147:12 ff.). Viimeiset profeettalliset tekstit tekevät siitä eskatologisen tuomion näyttämön ja koko ihmiskunnalle tarjotun ilon juhla-aterian tapahtumapaikan (Joel 4:9–17; Jes. 25:6 ff.); ne kuvaavat sen vapauttamista ja lopullista kirkastumista (Sak. 12; Sak. 14). Ennakoiden kuvaamalla onnellista paluuta, jonka Jumala sille varaa (vrt. Tob. 13), ne kehottavat sitä luottamaan (Bar. 4:30–5:9). Se joutuu vielä koettelemukseen kuningas Antiokhoksen aikana, kun tämä häpäisee sen (1. Makk. 1:36–40). Mutta vastakohtana tälle usein varsin vähäpätöiselle historialliselle todellisuudelle juutalaiset apokalypsit esittävät yhä mielikuvituksellisemman kuvan tulevasta Kaupungista. Niiden mukaan on jo nyt olemassa taivaallinen Jerusalem, jonka Daavidin kaupunki on vain epätäydellinen jäljennös. Lopun aikoina Jumala ilmoittaa tämän Jerusalemin, ja se laskeutuu maan päälle. Miten paremmin voisi ilmaista tulevan järjestyksen transsendenssia suhteessa historialliseen kokemukseen, joka jo sisälsi sen merkityksellisen ”esikuvan”?

UT. UT.

I. MAANPÄÄLLINEN JERUSALEM JA PELASTUKSEN TOTEUTUMINEN.

Markuksesta Johannekseen Jerusalemissa on evankeliumeissa yhä suurempi asema. Mutta Luukkaalla sen rooli tuodaan selvimmin esiin evankeliumin ja Apostolien tekojen nivelkohdassa.

1. Markuksen evankeliumin mukaan. , Johannes Kastajan julistuksen kaiku kantautuu Jerusalemiin (Mark. 1:5). Jeesuksen julistama Valtakunnan evankeliumi alkaa ja rajoittuu aluksi Galileaan (Mark. 1:28–39). Jeesus kääntyy Jerusalemin puoleen vasta kohdattuun Galilean kaupunkien epäuskon (Mark. 6:1–6; Mark. 8:11 f.; Mark. 9:30) ja ilmoitettuaan kolmesti kärsimyksestään: hän nousee sinne vain viedäkseen uhrinsa päätökseen (Mark. 10:32 ff.). Tästä lähtien draama etenee: Jeesus saapuu voitollisesti kaupunkiin Kirjoituksen mukaisesti (Mark. 11:1–11), ja toimii siellä profeettana puhdistamalla temppelin (Mark. 11:15–19). Menestys jää lyhytaikaiseksi, sillä hän kohtaa juutalaisten johtajien vastustuksen (Mark. 11:27–12:40). Siksi hän ennustaa lähestyvän kuolemansa valossa (Mark. 12:6–9) kaupungin rangaistuksen ja sen temppelin häpäisemisen (Mark. 13:14–20), mikä merkitsee vanhentuneen uskonnollisen järjestyksen päättymistä ja on alkusoitto lopulliselle täyttymykselle (Mark. 13:24–27). Kansan hylkäämänä (Mark. 15:6–15) ja johtajiensa tuomitsemana (Mark. 14:53–64) Jeesus ristiinnaulitaan kaupungin ulkopuolella (Mark. 15:20 ff.). Kun hän kuolee, temppelin esirippu repeää, mikä merkitsee, että vanha pyhäkkö on menettänyt pyhän luonteensa (Mark. 15:33–38). Jerusalem on tässä suuren torjunnan paikka.

2. Tähän hahmotelmaan Matteus lisää useita piirteitä. . Tuleva draama heijastuu Jeesuksen lapsuuteen: samalla kun tähden johdattamat pakanat tulevat Betlehemiin kumartamaan Messiasta (vrt. 4. Moos. 24:17; Matt. 2:1 ff.), kirjanoppineet eivät osaa tunnistaa Jeesuksessa sitä, jonka heidän Kirjoituksensa ilmoittavat (Matt. 2:4 ff.), ja kuningas Herodes hautoo jo hänen surmaamistaan (Matt. 2:13 ff.). Jerusalemin täysin inhimillinen hämmennys (Matt. 2:3) ei siis johda uskon tekoon. Pääkaupunki menettää kruununsa Betlehemin ja Nasaretin hyväksi. Daavidin poikana Jeesus ei kanna esi-isänsä kaupungin Jerusalemin nimeä, vaan Nasaretin nimeä (Matt. 2:23). Julkisen toimintansa aikana Jeesuksen pahimmat vastustajat tulevat Jerusalemissa (Matt. 15:1). Siksi hän suree kaupungin odottavaa kohtaloa, sillä se surmaa Jumalan lähettäjiä (Matt. 23:37 ff.). Näin ollen ylösnousseen Jeesuksen ilmes-

tymiset tapahtuvat lopulta Galileassa, ja niiden yhteydessä hän lähettää apostolinsa kaikkien kansojen luo (Matt. 28:7–10; Matt. 28:16–20).

3. Tässä hieman kaavamaisessa jäsennyksessä Johannes tuo esiin monimutkaisempia historiallisia piirteitä. Hän tuntee näet useita Jeesuksen matkoja Jerusalemiin, ja siellä tapahtuu suurin osa draamasta. Hän kuvaa laajalti kansansa epäuskoa (Joh. 2:13–25), sitä, miten vaikea parhaiden opettajien on uskoa (Joh. 3:1–12), niitä ihmeitä, joita Jeesus siellä tekee, ja niitä vastaväitteitä, joita hänen on kestättävä. Hänen viimeinen ihmeensä tapahtuu Jerusalemin porteilla, viimeisenä todistuksena hänen pelastavasta työstään; mutta Jeesus vetäytyy sieltä pois, kun hän tietää, että häntä vastaan juonitellaan (Joh. 11:1–54). Hän palaa sinne vain täyttääkseen hetkensä (Joh. 12:27; Joh. 17:1). Vielä selvemmin kuin Markuksella tässä korostuu suuri torjunta.

4. Liittämällä evankeliumikertomukseen luonnoksen kristinuskon alkuvaiheista Luukas tuo esiin tämän pyhän draaman toisen puolen, jonka keskuksena on Jerusalem. Jeesuksen elämässä Jerusalem on paikka, johon kaikki johtaa. Jeesus-lapsi tuodaan sinne, ja uskolliset sielut osaavat tunnistaa hänet siellä (Luuk. 2:22–38); kaksitoistavuotiaana hän nousee sinne ja tuo viisautensa ilmi opettajien keskellä (Luuk. 2:41–50): näin ennakoitaan verhon takaa hänen ilmestymistään ja tulevaa uhriaan. Jerusalem on näet hänen elämänsä päämäärä: ”Profeetan ei sovi kuolla muualla kuin Jerusalemissa” (Luuk. 13:33). Siksi Luukas antaa suuren painon Jeesuksen nousulle kohti kaupunkia, jossa hänen on määrä täyttää lähtönsä (Luuk. 9:31; Luuk. 9:51; Luuk. 13:22; Luuk. 17:11; Luuk. 18:31; Luuk. 19:11, 28). Kun hänen tehtävänsä torjutaan lopullisesti, hän julistaa kaupungin tuhon täsmällisemmin kuin Markus ja Matteus (Luuk. 19:41–44; Luuk. 21:20–24). Väliin sijoittuva aika, ”pakanoiden aika”, erottaa kuitenkin tämän tapahtuman selvästi lopullisesta täyttymyksestä (Luuk. 21:24–28).

Jeesuksen historia päättyy Jerusalemissa hänen uhrinsa, ilmestymistensä ja taivaaseenastumisensa myötä (Ap. t. 1:4–13). Sieltä alkaa jälleen apostolien todistuksen historia. Jerusalemissa he saavat Hengen (Ap. t. 2). Siitä lähtien heillä on lähetystyö viedä evankeliumi Jerusalemistä kaikkialle Juudeaan ja Samariaan, maan ääriin saakka (Ap. t. 1:8; vrt. Luuk. 24:47 f.). He julistavatkin ensin hyvää uutista kaupungissa ja perustavat sinne kristillisen yhteisön (Ap. t. 2–7). Suuri neuvosto osoittaa heitä kohtaan uudelleen vihamielisyyttä, joka oli johtanut Jeesuksen kuolemaan (Ap. t. 4:1–31; Ap. t. 5:17–42). Siksi Jumala ilmoittaa Stefanoksen suulla ihmiskäsin tehdyn temppelin tuhon rangaistukseksi siitä, että Israel vastusti Pyhää Henkeä ja hylkäsi Jeesuksen (Ap. t. 7:44–53). Näiden sanojen synnyttämä vaino hajottaa osan yhteisöstä (Ap. t. 8:1); näin evankeliumi leviää paradoksaalisesti Samariaan, Kesareaan ja edelleen Antiokiaan, jossa ensimmäiset pakanat otetaan Kirkkoon (Ap. t. 8:2–40; Ap. t. 11:19–26). Samoin evankeliumin ensimmäisen todistajan kuolema tuottaa hedelmänä vainooja Saulin kääntymyksen: hänestä tulee valittu välikappale Jumalan käsiin (Ap. t. 7:58–8:3; Ap. t. 9:1–30). Sen jälkeen Saul lähtee Jerusalemistä aloittaakseen lähetystyönsä (Ap. t. 9:30; Ap. t. 11:25 f.); myös Pietari lähtee sieltä vankeutensa jälkeen (Ap. t. 12:17). Näin Jerusalem lakkaa olemasta evankelioimisen keskus ja kulkee kohti sitä kohtaloa, jonka Jeesus on sille ennustanut. Lopulta Paavali eräänä päivänä nousee sinne jälleen, mutta kärsiäkseen Kristuksen tavoin (Ap. t. 21:11) ja kohdatakseen uuden torjunnan (Ap. t. 22:17–23). Evankeliumi lähtee Jerusalemistä saavuttaakseen ”maan ääret” (Ap. t. 1:8).

II. Maanpäällisestä Jerusalemistä taivaalliseen Jerusalemiin.

1. Pyhä Paavali. ”valittu välikappale”, joka kääntyi Damaskoksen tiellä (Ap. t. 9), korostaa ensimmäisenä, kuinka vanhan Jerusalemin syrjäyttää uusi Jerusalem, joka juurtuu taivaaseen. Galatalaiskirjeessä hän esittelee ylhäällä olevan Jerusalemin, meidän äitimme, joka on perinyt Jumalan lupaukset ja jonka tieltä maanpäällisen Jerusalemin on määrä väistyä (Gal. 4:24–31).

2. Kirje heprealaisille. jatkaa samaa kuvaa. Tämä taivaallinen Jerusalem, elävän Jumalan kaupunki (Hepr. 12:22 ff.), jota kristityt ovat jo lähestyneet kasteessa, on Jumalan asuinsija, jossa on temppeli, joka ei ole ihmiskäsin tehty, Kristuksen mission päämäärä. Tämä temppeli oli esikuva (*typos*, Hepr. 8:5), josta täällä alhaalla oleva temppeli oli vain jäljennös, varjo, toisinto, ”hahmo” (Hepr. 10:1): transsendenttinen todellisuus, jota juutalaiset apokalypsit kuvailivat suurenmoisoin sanoin.

3. Johanneksen ilmestyskirja. Johanneksen ilmestyskirja jatkaa kuvausta tarkastellakseen kirkkoa sen lopullisessa täydellisyydessä, Karitsan morsiamena (Ilm. 21:1–22:5), säteilevänä ihmeenä ja unelmien kaupunkina. Profeettalliset tekstit, joissa kuvattiin uutta Jerusalemiä, erityisesti Hesekielin tekstit ja Jesajan kirja, otetaan tässä uudelleen esiin ja tulkitaan uudelleen siten, että maallinen kaupunki katoaa näkyvistä. Tarkoitetaan vain sen taivaallista esikuvaa; mutta maan päällä oleva Kirkko kantaa jo itsessään sen kuvaa, sillä se osallistuu sen salaisuuteen: se on tämä pyhä kaupunki, jota pakanat polkevat jalkoihinsa vainon kautta (Ilm. 11:2). UT:n lopussa Israelin pääkaupungilla, Jahven entisellä asuinsijalla täällä alhaalla, on enää vertauskuvan arvo. Juuri kun Jeesuksen ennustama uusi murhenäytelmä käy sen kohdalla toteen, ne lupaukset, joiden haltijana se väliaikaisesti oli, siirtyvät toiselle Jerusalemilta, joka on jo nykyinen ja suuntautuu kohti lopullista täydellisyyttään, kaikkien lunastettujen lopulliselle isänmaalle: ”Jerusalem, taivaan kaupunki, autuas rauhan näky” (kirkkojen vihkimisen hymni).

MJL & PG

Katso myös: → Baabel ja Babylon 6 – cite – Daavid 1 – edifier III 4 – epoux-epouse NT – eglise V 2 – Äiti II 3 – montagne III 1.2 – Uusi IV – Isänmaa AT 2 ; NT 1.2 – Pyhiinvaellus – Kansa II 4 – Ovi – temple AT 1 – maa AT II 4